

488 (3) Metal industry of Phalaborwa. J. Malatshf.

1

0-1b

Xe be xe ina.

Ye mongwe leina laxwe ke Lebeko leina la Raxwe ke Ramoloye Raxwe Lebeko u ba a axile Phalaborwa bokole-xole makowa ba se se ba tla Transvaal kxeshi ya Phalaborwa e be e le Masekele, ba Phalaborwa ba se se ba tswa direpa tse thare, tsee leheno di buswaxe ke maxosi maina a ema ba re xo:

1. Makushwane.

2. Selwana.

3. Madume ke ditloholo tsa Masekele u ba a axile Phalaborwa (Dist.) Letaba. Modiro wa Lebeko e be e le xe rula dithsipe u ba a rutilwe ke Raxwe u ba a rula thsipe e kubedu ye barexo musuku. O ba a rula mofire ye ye aparwaxe ke basadi melaleng le matsoxeng. A rula le dikxotle a rula le mahoma ya xo leza ka yona u ba a sema le bana ba raxwe maina a bona:

1. Medianku.

2. Setlemere.

3. Lekokwane.

Ke ema maina a bahlanaka ba Lebeko morwa Ramoloye.

2

Xe ba dira thsipe ba be ba epa lefika le barexo kwetsi ba be ba le epa mutune e barexo sekrope le lefika le le kubedu ba be ba le epa xona ba be ba rukele mokotlana ye mene ba sema matlalo a dikxome le xa e le a diphoefe.

1. Kromo, 2. Nare, le 3. Krokone ba be ba a fala ka phetlwana xa letlale le omile ba thsela metsi ba le fala xa ba le feditse ba sexa, xa ba feditse basexa ba reka mokotlana ba be ba roka ka dithlale tsa diphoefe.

1. Kromo,

2. Nare,

3. Krokone ba be ba di nthsa xa ba belaila diphoefe tse di ngwadilwexo maina.

3 Maina a tsona ba be ba seza mesifa wa matlotlo ba fala nama
 xa sala mesifa ba dira ditlale ba xo tla xonne ba roka ka tsona.
 Ba reka mekotlana ye mene ba dira me ba tseentseaxo lenaka la xo
 nthaa moya lenaka la pitlwa ba le tiseke le tlema me batswara
 xo ba hlemelela dikwata tse pedi tsa xo buletsa ka tsona. Ba
 ba epa sekote ba se axa ka mafaka ba dira menyako e mene ya xo
 tseentse dinaka tsa meuba ka ba boletsa melle leina la xona
 ba re ke Natle ba axa xape sekoti se senyenyane le sona ba se
 axa ka mafaka ba dira menyako e mene leina la sona ba re ke
 Leshote.

4 Ba thoma mosemo byale ba dira malahla a mollo wa xo bupa
 thaipe. 1. Ba xotse mollo ba xetsha kxenyane tsa nure e ba rexo
 mususu mahlako monuku ya re xo dira maxala e se se a dira
 molera ba tema mollo ka metsi ba dira maxala a mantsho ya ba ya xo
 epa mafaka a ba rexo ke kwetsi a mebala ya xo phadima ba a
 isa Natlong le maxala masoxana a mabedi ba xetsha mollo
 setlemere le kokwane.

Modianku a tseela maxala mollo xa u tuka a tseela mafaka
 a kwetsi Setlemere le Kokwane ba tswara mekotlana ya meuba yo
 mongwe a dula xare xa ye mebedi a buletsa yo mongwe a dula xare
 xa ye mebedi a boletsha ba le byale ka xe nka ba xama dikxomo mollo
 u tuka. Modianku ena a tseela maxala a tseela mafaka a kwetsi
 xo isa sekoti sa Natle se tlala ba tlema ba ya xo robala.

5 Ba ya modireng e sa le kosama ba ya le dikwata tse di telele
 ba fata ba hvetsa mafaka a bopele thaipe e bupane xonne ba e
 nthaa ba ye beya lefsikeng le lexolo. Modianku a ya kratla
 ke lefsika ya tswa dithsepe tse dintse ba di isa sekotene
 sa leshote ba xetsha mollo ba u buletsa ka meuba Setlemere le

Kokwane thsipe e ba e ya ba e tswara ka thsipe ya xo tswara ka yona ye ba rexe Lemane ba hlanka ba e beza xedimo xa lefsika le lexolo le ba mono ba rexe ke lebyepele. Modianku a kratla Lebeke a supa ka thsipe ye ngwe a re betha mo betha mo ba rula mehoma ya xo lema le dilepe tse ba rexe tsaka le mofire le diphetlwana. Phetlwana ke modiro wa raabena. Lebeke u bexilwe Phalaborwa ke yena ngwana yo moxole wa Ramoloye.

1. Mphato wa Lebeke ke Letlakana.

2. Mphato wa Modianku ke Letlakana le yena o bexilwe Phalaborwa.

3. Mphato wa Setlemere ke Letladi le yena o bexilwe Phalaborwa.

4. Mphato wa Kokwane ke Letladi le yena u belexilwe Phalaborwa. Rabona Ramoloye u hwele Phalaborwa a tsorefetse.

Ia monna-moxolo a hwele xa tlekera pula xomme letsatsi la fisa mengwana e mene ke xa tlala yee kea Mpekulane, modiro wa bona o fokola ka baka la tlala. Leina la yona ba re ke Mpukulane.

1. Lebeke,

2. Modianku,

3. Setlemere,

4. Kokwane.

Ba an kuduxa ba kuduxela na Modyadye ba axa mmotong o ba rexe xa Kub yana kraufi xa Meka ye ba rexe Morata batsha le kona ba ile ba dira modiro wa bona wa xo rula. Ba kuduxa xape xa Modyadye ka tlala ya Machona ba fapana le moxole wa bona Lebeke a tla a a axa xa Rapatele mmotong o ba rexe Mareding pulaseng ye ba rexe

Goudplaats Groot Sepelenken Dist. Pietersburg. Medianku le Setlemere le Kokwane ba axa ka Meila Motune e barexo Chuba kxauxa pulaseng ye barexo Vaalwater dist. Letaba mengwana ya tlala ya machona eka ba mengwaneng ya be 1895 xo isa 1896.

8 Mediro wa brwa Ramoloye wa feela ka xere ba be ba aroxane Lebeke a kuduxa xape Mareding Goudplaats ka 1923 a tsofetse ruri a axa Mokaneng ye barexe Dipereeng pulaseng ye barexe Kogelfontein, e huele ka 1933 a tsofetse a sitwa le xo sepela xo setse morwa wa xaxwe leina la morwa wa Lebeke ke Mathome April e sa a axile kxaufei le nokana ye barexe Dipereeng pulaseng ye barexe Kogelfontein. Lehono dithepe tse xaxwe a bexe a thaswa ke tsona ke tse barexo ke dithukxole Mphere ba re ke serokane lemano ke sethukxole.

9 Medianku le Setlemere le Kokwane ba huile. Medianku e huile ka 1918 Chobakxaula Vaalwater, Kokwane ka 1925 xena Chubakxaula Vaalwater, o belailwe ke belwetse. Setlemere e huile xona Chubakxaula a tsofetse ka 1931 xo setse morwa Setlemere ba re ka Moretele di leina la xaxwe.

Mphate wa morwa Lebeke ye barexe Mathome April mphate ke Lepaswa Moretele di ke wa mphate wa dithaxa taba tse di laudiswa ka M monna-moxole ye barexe Mutlatlexe Masera ke monna-moxole wa Mphate wa Mathula Lebeke Medianku Setlemere Kokwane ba bina Noko xa bana ba bona ba letsha ba re, axe Noko, axe phuthi ye tiwela maleba matsiarc e hiwa e rebetse.

10 Bana ka moka ba bina Noko xa bana ba bona ba letsha ba re, axe metho wa Manchana phuthi Setiwala maleba matsiarc ye hiwa e ofetsho.

Moreteng ka the ba wantsama a malatshe ka moka ba hapala barwa ba reta byale e ntswarele mo ke phositsexe Ramoloye ke Mopalaberwa.

11

Mathome April o belexilwe xa Modyadye. Modiro wa xaxwe xa re o tsabe, e bereka babasweu, mo a berekaxo xona ke T.C Farm Pretoria. Lehono e mone xae e nyetse basadi ba barare ka dikxomo tsa xe siwa ke xaxwe. O na le ngwana wa semmu ke wa Mathome April leina la ngwana wa ye o wa semmu sa xe ke bolele ke Mankeli o belexilwa Mareding Goudplaats Groot Spelonken Dist. Pietersburg, mphato wa xaxwe ke Lenkwe. Modiro wa xaxwe ke xo taika masaka ba mo rekela ka dikxoko le ka maheleng ke rumela dikxotlo xore o bone setswantse sa tsena yona ba be ba re xe ba o rutsho e le theipe ya se se bonese bya xo lekana le monwana wa mothe ba e fima xape sa ye eka iswele ba e tatetsa kwata ye kxolo ba dukuluxa le kwata yaba e sese ya lekana le waere ko xa ba ripa dipetlana tse dinyenyane ba rula kxotlo xomme ditswantho tsa dithsepe di xona ba di bolelele

END. 5.488